

II. letaj
1849.

V četrtik 18. kozoperska.

16. list
II. polovice.

Slovensko dekle.

Venček na glavi se
Bliska ti s kitice
Rožic zelenih,
Slovensko deklè!

Lilja in vertnica,
Mila ti šmarnica
Ličice krasi
Slovensko deklè!

Svitla ko svit neba
Plameña vtrinjata
V tvojih očeh se
Slovensko deklè!

Zalo ko rožica,
Serca pobožniga,
Bistre glavé je
Slovensko deklè.

Kakor vijolce cvet
Razveseluje svet
Modro, ponižno
Slovensko deklè.

Lepo ko angeljci
V cvetju nedolžnosti
Sladko prepéva
Slovensko deklè.

Žlahno ko tertica,
Milo ko lunica,
Sonce deklét je
Slovensko deklè.

Dokler človeški rod
Ima po zemlji hod,
Bode slovélo
Slovensko deklè.

Jože Virk. (Novice.)

Povračilo.

(Povést.)

Sem ter tje se najde kak šterkovec, kateri zato, ker je imenitnjiga stanu, dobre rodovine, premožnih starišev, tudi méni, da je Bog vé kaj, akoravno imá slamo v glavi, in druge, ki so niskiga stanu in bor-nih starišev, pisano in čez pleča pogleduje, zaničuje in

z gerdimi primki pita. — Tak je bil Wolfgang, edini sin bogatih starišev, že od mladih nog razvajen. Ker so mu kratkovidni stariši čisto vse dovolili, se poslednjič ne da več vkrotiti, in ves divji postane. Njegovo naj slajše veselje je bilo, pišetam glave sekati, ali domačimu psu kako kost odbiti, ali pa mu poleno na rep navezati in ga cviliti čuti, ali pa sosedove fantiče jako našterkati. Z léti je tudi njegova divjost rastla in od dne do dne večja prihajala. Kakor je bil doslej terdoserčin do živali, tako neobčutljiv je bil odsihmal proti ljudém, posebno podložnim, ktere je le za sredstva svojih prenapetih strast imel.

Kakor je požel, so ga poslali stariši po svetu, in so mu dali tovarša zvestiga, skušeniga, stariga služabnika. Pa Wolfgang je ž njim ravnal kot svinja z meham, in mu pri naj manjšim pregrešku svojo zlobo obilno občutiti dal. Dolgo je terpel starček kteri je obdivjaniga trinoga njega dni dete na rokah nosil in okrog vodil. Poslednjič mu pa zavre. Toži in graja svojiga mladiga zapovednika neobtesaniga mlekobradca, si spuli malo sivih las in pravi: „Ná, vzemi lasé, kteri so se pošteno med delam in trudam pobelili; ž njimi se ozalsaj, ako hočeš može psovati.“ Ko to izusti, ga hoče popustiti. Wolfgang, togote bled, in ker se je močnejiga čutil, se zakadi v sivoglavca, ga zagrabi za obleko, verže na tla in pretepa, da bi vsaciga, v čigar persih še iskrica človeškiga čutila tli, razserdilo. Ne da bi mu krivico in zlobnost očital, popusti jokaje stari sluga svojiga gospoda, in se hoče v svojo domačijo poverniti, ter ljudomile ljudi vbo-gajme prositi. Pa rane, ktere mu je brezdušnež bil naredil, ga prisilijo, si v bolnišnici pomoči in postrež-be iskati, kjer je tudi neke tedne po tej naključbi revno končal.

Wolfgang dobí potem od doma mladiga, čverstiga tovarša. Ravno omenjena prigodba ga pa clo nič ne prevéri. S tem ravno tako ravna, kot z unim — pa povračilo ni zaostalo. Ko se skozi górze peljeta, in Wolfgang tovarša, ki je tudi vozil, zavoljo maliga pregreška hudo zmerja in pretepati jame, skoči ta raz

voza in proti svojimu gospodu, ako nè bo bolj človeški. Wolfgang serdit, plane tudi raz sedeža in zgrabi hlapca. Pa ta se mu brani, ga podrè, pod-se spravi, in mu gorjé žuga. Hrup in pretep konje oplasi, kateri se v dir spusté. Voz derdra čez Wolfganga, ga nekoliko za sabo potegne, in se s konji in Wolfgangam vred v stermeče brezdno poruši.

Zdaj v kervi in groznih mukah se mu oči odpró, in spoznava, da imá slednji človek svojo veljavnost, in da se mora tudi s podložnimi človeško ravnati. Kesa se, da je bil tako serborit in zlobin, in vest ga hudo peče. Sklene tedaj v vsakim svojiga sobrata spoznati; pa bilo je prepozno. Célo truplo je bilo razmesarjeno, vsa zdravilska pomoč zastonj. Vmerl je daleč preč od svoje domovine, neobžalovan, neobjokovan.

J. M.

Dolžnost svoj jezik spoštovati.

(Iz Drobtinic leta 1849.)

Milostljivi škof Lavantinski, gospod Anton Slomšek, rojen Slovenec in velik prijatelj slovenske mladosti, so pondeljnik po Duhovim, to je binkušni pondeljnik léta 1838 v Možborzi na Koroškim prelepo pridigovali, kako je dolžnost svoj jezik spoštovati.

Iz imenitne pridige ponatisnemo svojim bravcam le nekoliko stavkov. Kmalo po krasnim začetku govori visokoučeni mož takole: „Lahko bi bilo vsegamogočnemu Bogu vsim ljudem en jezik v govorjenji dati, kakor dati apostelnam v vsih jezikih govoriti; ali božja previdnost in modrost tega ni storila; za to je sv. Duh na binkoštno nedelo vse jezike pošvetil, de vsak svoj jezik, v katerim govori, po vrednosti s hvaležnim sercam štima, ino zanj Bogu spodobno čast in hvalo da. To smo tudi mi storiti dolžni.

Med vsimi jeziki mora nam Slovencam naš materni jezik nar ljubši biti.

Oh veliko se najde nehvaležnih trepastih Slo-

vencón, ki rajši Nemško imajo, ino se svojiga materniga jezika clo sramujejo, ino ne pomislijo, de je pregrešno se svojiga jezika sramovati, ga zatajiti, in clo pozabiti.

Naš imeniten slovenji jezik se ne marnuje *) samo po Koroškim; ni ga jezika na sveti, ki bi ga tak po širokim marnovali; kakor jezik slovenji. **) Pojdi za jugam do morja, najšel boš po Hrovaškim, Dalmatinskim ljudji, ki slovenje govorijo, kakor ti. Prehodi Vogersko, Pemsko, Polsko ino Moravsko deželo, povsod boš najdel svojo slovensko žlahto.

Slovenji jezik le tisti malo obrajta, ki sveta ne pozna, ino ne ve, kakšni ljudje po sveti živijo. Podoben je tak nevednimu otroku, kateri tudi misli, de je Celovsko jezero nar večje morje na sveti, ino de unkraj Ljubelja ***) je že konec sveta.

Kdor svoj materni jezik zaverže, ter ga pozabi in zapusti, je zmedenimu pijancu podoben, ki zlato v prah potepta, in ne vé, koliko škodo si dela. Slovenji starejši, ki slovenje znajo, pa svojih otrok kar slovenjiga jezika neučijo, so nehvaležni hišniki, ki svojim otrokam drago domačo reč, slovenski jezik, zapravijo, ki so jim ga njihovi dedi izročili. Podobni so taki očetje ino matere slabim gospodarjem, ki svojo očetno gospodarstvo prodajo, drugo pohištvo kupujejo, poslednič pa večdel beraško palico najdejo. — Kar je oče dobriga od svojih starih prejel, mora svojimu sinu zapustiti, ino kar se je mati od svoje matere hvale vredniga naučila, bo tudi svoji hčeri zapustila. Materni jezik je nar dražja dota, ki smo jo od svojih starih zadobili; skerbno smo ga dolžni ohraniti, olepšati, ino svojim mlajšim zapustiti.

Oj ljubi, lep ino pošten, slovenski materni jezik! s katerim sim prvič svojo ljubeznivo mamó ino dobriga ateja klical, v katerim so me moja mati učili Boga spoznati, v katerim sim pervobart svojiga Stvar-

*) Marnovati, na Koroškim govoriti. — **) Slovenji, slovenski. — ***) Ljubelj (Loibl), visoka gofa na krajnsko-koroški meji.

nika čaštil; — tebe hočem kakor nar' drajši spomin' svojih rajnih starejšev hvaležno spoštovati ino ohraniti, za tvojo čast ino lepoto po pameti, kolikor premorem šker' betii; v slovenjim jeziki do svoje posledne ure Boga nar' rajši hvaliti; v slovenjim jeziki moje ljube brate' in sestre, Slovence nar' rajši učiti, ino želim, kakor hvaležen siñ svoje ljube matere, de kakor je moja prva beseda slovenja bila, naj tudi moja posledna beseda slovenja bo. — Tudi vsak pošten Slovenec ravno to želi; mislim, de želite ravno to tudi vi.“

Premili slovenski mladenči in deklice, globokó si vtisni te besede v glavo in v serce.

Kolomb najde Ameriko.

(Dalje.)

Preden od Kolomba kaj nadalje zaslišite, zvedite še nekoilko od njegoviga perviga potovanja. Ko je bil Kolomb od daleč luč vglédal, prihromi vsa tovaršija na zgornji del ladije. Suho! suho! vpijejo, ukajo, in solze veselja se jim utrinjajo.

Veržejo se pred Kolomba na kolena in ga za odpušanje prosijo, da so bili pred tako neslani. Ravno se je zarilo. Ne morejo dneva pričakati. Solnce zabliši, in glej! zelen otok se razprostira pred njih zavzetimi očmi. Zagođejo šumečo popotnico in jadrajo z razpetimi banderi na novi svet. Z banderam v levici, z mečem v desnici skočič Kolomb prvi na zemljo. Kako se obsenetijo otočani, ki so bili na breg pritekli, in takih ljudi in ladij še nikoli vidili. Menili so, da so kakšni bogovi.

Španci se nasproti divjim otočanam ne morejo prečuditi. Goli in rudeče-bakrenaste ali kufraste kože so bili. Veliko jih je nosilo zavoljo lepiga zlate plošice v nosu in ušesih. Španci jim jamejo steklene (glazevate) zavratnice, šivanke in druge lesketajoče igrače dajati, divjaki pa njim za take reči zlata na kupe. — To je bilo na otoku „Gvanahani.“

Otočani viditi, da so Španci na zlato tako lakomni, jim kažejo proti poldnevu. Kolomb vesla proti poldnevu in najde Kubo. Tudi tukaj so bili prebivavci goli, in so vsi ostermeli ptuje ljudi in ladije zagledati. Na tem otoku je vidil Kolomb prvič tobak pušiti, tode ne z usti, ampak z nosnicami iz dimk ali pip z dvema cevkama. Zeliše so imenovali „tabakos“, in od tod prav za prav njegovo ime. Tudi ti otočani ne morejo spohotnih Špancov z zlatam nasititi. Ko hočejo le več imeti, zavpijejo divjaki: „Hajti“, „Hajti“, in kažejo proti jutru.

Kolomb berž na pot, in najde res otok „Hajti.“ Zdaj mu je ime „St. Domingo.“ Plahi jo potegnejo prebivavci pred Španci. Pa kmalo si dajo serce, prihajajo zapučni, in prineso Špancam z veliko ponižnostjo rib, tičev, sadja in korenin. Eden njih županov se da štirim podložnim na stolu v špansko ladijo nesti, ki je bila velika kot hiša, imela znotraj stanice, kot hiša. Ne more se ji načuditi. Nikdar še ni take vidil.

Kolombu je bila ena ladija pri „Hajti“ na breg veržena, ena se od njega ločila. Zavaljo tega se sklene na dom verniti. Pred odhodom pa zapove iz razbite ladije na otoku „Hajti“ malo terdnjavo napraviti. Miloserčni otočani pomagajo še deske znašati. Reveži niso vedili, da v svojo sužnost. V tej terdnjavi zapusti Kolomb 30 Špancov. Divjim otočanam svojo moč pokazati, zbere Kolomb svoje ljudi in jih po vojaško vadi. Zavzeti gledajo otočani. Kako pa se prestrašijo, ko na njegov pomiglej puške zahršé. Še straha trepečejo, kar dá Kolomb en top zažgati, čigar krogla, ko bi trenil, en del razbite ladije razpraši. Preplašeni padejo na tla. Gotovo se jim je dozdevalo, da so ptujci kake vikše stvari.

Nato zapove Kolomb svojim ostalim ljudem z Indijanci lepo, prijazno ravnati, in odide proti domu.

(Dalje sledí.)

Kako naj začnejo učenčki pisati.

Gospod J. Levč modruje zastran tega v predgovoru

zadnjič pohvaljenih „slovenskih lepomisnih izgledov“ takole:

„Izurjenje roke k lahki, neposiljeni in neprenehljivi gibčnosti je, tako reči, življenje poduka v lepo- in hitropisu. Zatorej sim si posebno prizadjal, vse posamezne vadbine čerte *) in podobe čerk pristojno in tako zediniti in zvezati, da jih je lahko z neprenehljivim poteglejem posnemati. — — Je treba paziti, da se roka nikako ne posili, temuč da v poteglejih popolnoma prosta ostane, in da se njene naravne proste gibčnosti nikakor ne zatira, temuč da se ona le vodi ali vlada. Zatorej je treba, da se vadbe brez podčert in brez vse zadrege narprej na kamnitnih tablicah in potem v nenačertanih bukvicah pričnejo in izpeljujejo.“

Ker se v g. Levčevim predgovoru bere, da se mora roka v začetku vedno pri lahkim potegleju ohraniti, in se tedaj ni težke roke bati; tudi mi njegovi misli pristopimo, in ta novi način ali vižo pisati začeti, vsim gospodam učenikam slovenske mladosti živo priporočimo. Začetek bo gotovo ložji kot s peresam, boljši, koristniši. Otroci bodo imeli poverh eno veselje več, kadar bodo prestopili od pisanja s kamnitnim pisalam k pisanju s peresam.

„Častivredno je — pravi g. Levč — pri starim ostati, dokler se kaj boljšiga ne najde; tode dolžnost je po popolnamosti hrepeneti, tedaj tudi nam podane načine pretresovati, in ako jih bolj pripravne najdemo, kot naše dozidajne navade, se jih terdno poprijeti.“

Slovniške besede slovenske slovnice.

Po vikšim povelju bi se bil mogel naš slovenski jezik po vsih malih šolah na Slovenskim že letos učiti začeti. Ker pa še ni nobena slovenska slovnica za šole poterjena, si ni morebiti več gg. učnikov še nobene naročilo. Za lete in njih učence bomo spisali slovniške besede slovenske slovnice.

*) Čerta, Strich, Linie; čertati, linieren.

Slovníčica (Sprachlehre). Slovníški - a - o₁ (sprachlehrgemäss, grammatisch).

Besedne pleména (Redetheile). Slovenski jezik jih ima devet: 1. ime (Hauptwort), 2. prilog (Beiwort), 3. številno ime (Zahlwort), 4. zaimé (Fürwort), 5. glagol (Zeitwort), 6. predlog (Vorwort), 7. narečje (Nebenwort), 8. vez (Bindewort), 9. medmèt (Empfindungswort).

Člena (Geschlechtswort) v našim jeziku ni. Člen nadomestujejq pri nas končnice (End- oder Biegungssylben).

(Dalje sledí.)

Smešnica.

(Nekoliko z ilirsk. oblik.)

Neki stražnik ostavi ¹⁾ svojo stražo, ktero je pri jednom ²⁾ topu deržal. Kadar so ga zaradi toga ³⁾ na odgovor zvali, reče: Jedan ne može ⁴⁾ topa odnesti, ako jih više ⁵⁾ dojde, ga' sam ne obranim.

Kratkočasnica

Imela je mati butastiga sina, kterimu je peciga dne rekla, da naj gre svojo žlahto obiskat. — „Hm, to bi se že šlo, pravi sin, pa kako čem reči, kadar tje pridem?“ Reci „zlo se veselim, vas še zdravih viditi; potlej pa že beseda besedo prinese“ mu reko mati. Sin gre tje in berž na vratih jo zarobi: „Zlo se veselim, vas še zdravih viditi, potlej pa že beseda besedo prinese.“

Ne navadne besede v tim listu.

Obsenétiti se, zavzeti se.

Protiti, žugati.

Sluga, hlapec, služabnik.

Spohótin je tisti, ki hoče vse imeti, kar le vidi.

Top, kanón,

Popravek.

Na 116. strani, v 4. verstí berí tretji mesec, namesto „tri mesce.“

1) Ostavi, zapustí. — 2) pri jednom, pri enim. — 3) zaradi toga zastran tega. — 4) ne može, ne more. — 5) više věč,